

КАФЕДРА ІСТОРІЇ

О.М.АНЦИФЕРОВ ПРО ЗЕМСЬКІ КАСИ ДРІБНОГО КРЕДИТУ

Доп. – доц. Власенко В.М.

З-поміж вітчизняних економістів першої половини ХХ ст., які через політичні обставини 1917-1921 рр. змушені були залишити батьківщину, помітне місце належить Олексію Миколайовичу Анциферову (1867-1943). Випускник юридичного факультету Московського університету, він понад 10 років працював у земських установах Воронежської губернії, був мировим суддею. Під впливом відомого російського економіста О.Чупрова зацікавився вивченням кооперативного руху. Неодноразово відвідував Німеччину і Францію, де слухав лекції з кооперації знаних в Європі економістів Л.Брентано, Ш.Жіда, І.Конрада, фон Майєра.

З 1902 р. Анциферов почав працювати у Харківському університеті, де викладав політекономію і статистику. У 1907 р. захистив магістерську дисертацію на тему “Кооперація у сільському господарстві Німеччини”. Вчений брав участь у роботі міжнародних, всеросійських і місцевих кооперативних з’їздів, розробці статуту Московського народного банку, друкувався у журналах “Вестник кооперации”, “Русское слово”, “Экономист России”, “Хроника мелкого кредита”, викладав економічні дисципліни у Комерційному інституті, Московському народному університеті ім. О.Шанявського, на Вищих жіночих курсах. Був гласним Харківського губернського земства і міської думи.

Після лютневої революції 1917 р. став одним з авторів “Положення про кооперативні товариства та їх союзи”. У травні 1917 р. захистив докторську дисертацію на тему “Центральні банки кооперативного кредиту”. 1920 року емігрував до Франції. Працював в Інституті права й економіки Паризького університету та Російському інституті

сільськогосподарської кооперації в Празі. Помер вчений у Парижі, де і похований¹.

Науковий доробок Анциферова складають понад 40 книг, численні статті у збірниках та журналах. Одна з книг “О желательном направлении деятельности земских касс мелкого кредита” (Х., 1912) присвячена важливій темі тогочасного громадського й економічного життя країни – діяльності земських кас дрібного кредиту, що виникли у 1907 р. Ця робота є доповіддю Комітету сприяння сільській кооперації Харківського товариства сільського господарства ІХ агрономічній нараді при Харківській губернській земській управі. Аналізуючи працю вченого, можна визначити такі основні її ідеї.

1. Необхідність вирішення важливого організаційного питання, з приводу якого відбувалися жваві дискусії між земськими і кооперативними діячами. Від вирішення цього питання залежав напрямок діяльності тієї чи іншої каси. Суть питання - одноосібний кредит чи організація кооперативного кредиту².

2. Діяльність земських кас слід розглядати через загальні завдання земств. Земська каса виконує завдання, що впливають із сутності діяльності земств як таких. Каса здійснює лише спеціальну функцію у галузі організації кредитних відносин. Земства повинні прагнути до того, щоб кредитні відносини були організовані для всієї маси населення, яка має потребу у кредиті. Для цього необхідно використати такий західноєвропейський досвід боротьби з лихварством, як правильно організована система кооперативного кредиту³.

3. Земські каси – установи некооперативні, проте можуть використати великий потенціал кооперації в інтересах земства. Якщо каса буде свою роботу на базі одноосібного кредиту, то очевидно земство стає осторонь від кооперативного кредиту. В майбутньому це призводить або до повної байдужості земської каси до кооперативів, або до конкуренції чи то навіть ворожості між ними. За таких умов земська каса перетворюється на маленький банк з невеликою клієнтурою.

Каси при веденні позичкових операцій не повинні прагнути до отримання комерційного прибутку.

4. Якщо земська каса відмовиться від сприяння кооперативам, тоді їй треба відкрити на місцях свої відділення або агентури. Це потягне за собою великі накладні розходи і призведе до подорожчання кредиту. А головне, що найбільш зацікавлене у кредиті населення буде відсторонено від ведення справи. Важливий принцип кооперативного кредиту – самодіяльність населення й усвідомлення відповідальності – зникне⁴.

5. Єдино можливий шлях для земської каси – спиратися у своїй роботі на кооперативи. Тоді земська каса буде виконувати важливі функції центральної обласної установи, що об'єднує кредитні обороти і регулює грошовий оборот кооперативних товариств. Вона буде сприяти перерозподілу наявних обігових коштів і встановленню зв'язку операцій товариств із загальним грошовим ринком⁵.

6. З цього випливають такі задачі земських кас. По-перше, це розвиток мережі кооперативів різних типів, а отже організація довгострокового кредиту, і перш за все для формування основних капіталів товариств. По-друге, це сприяння виникненню союзів кооперативів. По-третє, особливу увагу каси повинні приділяти ревізійній та інструкторській діяльності щодо кооперативів⁶.

Отже, О.М.Анциферов звернув увагу на певні недоліки у роботі земських кас дрібного кредиту, визначив пріоритети в їх діяльності у справі задоволення потреб основної маси населення повіту чи губернії у кредиті, зауваживши на необхідності будувати власну кредитну політику, спираючись на кредитні кооперативи та їх союзи.

---

¹ Більш докладно про О.М. Анциферова див.: *Телицын В.Л. Алексей Николаевич Анциферов (краткий биографический очерк) // Кооперация. Страницы истории. – Вып. IV. – М., 1994; Лортикян Э.Л. Украинские экономисты первой трети XX столетия: очерки истории*

экономической науки и экономического образования. – Х., 1995:

Власенко В.М. Анциферов Олексій Миколайович // Енциклопедичний довідник «Сумщина в іменах». – Суми, 2004.

²Анциферов А.Е. О желательном направлении деятельности земских касс мелкого кредита. – Х., 1912. – С.3.

³Там же. – С.4.

⁴Там же. – С.7.

⁵Там же. – С.9.

⁶Там же. – С.11-12.

ПРО ВВЕДЕННЯ 3-ГО СТАНУ В СУМСЬКОМУ ПОВІТІ ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ.

Доп. – асп. Дегтярьов С.І.

В 1862 році по всій Російській імперії була проведена поліцейська реформа. Система правоохоронних органів зазнала змін. Зокрема в деяких регіонах держави (як правило великих повітах) вводився додатковий адміністративно-політичний округ з кількох волостей (стан), очолюваний становим приставом. Так, наприклад, Сумський повіт до реформи був поділений на два стани. В результаті реформи, в 1863 році територію повіту поділено на три стани і, відповідно додалася посада 3-го станового пристава.

Сама посада станового пристава була введена Положенням про земську поліцію (1837). На неї призначав губернатор від імені імператора переважно з місцевих дворян, які мали нерухому власність в цій губернії. Основні обов'язки станових приставів поділялися на виконавчі – це нагляд за точним виконанням законів і особливих розпоряджень уряду; та судово-поліцейські – це вживання заходів по припиненню виникаючих безпорядків і попередження їх відновлення в майбутньому.

Існують об'єктивні причини введення 3-го стану в Сумському повіті Харківської губернії. Полягають вони в тому, що два станових пристава фізично не могли ефективно виконувати свої функції. Річ в тім, що територія Сумського